

Водночас, при здійсненні аналізу, не слід відкидати і покращення якісних показників, які характеризують процес доставки товарів та збору замовлення. Серед яких можна виділити і ефективний мерчандайзинг, підвищення відсотку повернення дебіторської заборгованості, підвищення рівня довіри до торгового представника, зменшення помилок при роботі з інформаційними потоками та ін.

Окремої уваги заслуговує також дослідження проблеми підвищення продуктивності праці та економії робочого часу торгового представника, економії витратних матеріалів та ін. внаслідок інноваційної діяльності підприємства.

Література

1. Михайлівська О. В. Світовий досвід державної підтримки інноваційних процесів// Актуальні проблеми економіки. — 2005. — № 11. — С. 101—109.
2. Сайт Державного комітету статистики України в Івано-Франківській області <http://stat.if.ukrtel.net>
3. Англо-русский словарь по экономике и финансам. СПб, «Экономическая школа», 1993.
4. Уткин Э. А., Морозова Н. И., Морозова Г. И. Инновационный менеджмент. М. : Акалис, 1996.
5. Петрович Й. М., Кім А. Ф., Кіндрацька Г. І. та ін. Економіка підприємства : Підручник / За загальною редакцією Й. М. Петровича. — 2-ге видання, виправл. — Львів : «Магнолія плюс», видавець СПД ФО В.М. Піча. — 2006. — 580с.
6. Мобильная торговля. [Електронний ресурс] Режим доступу — // <http://www.saotron.ru/>
Статтю подано до редакції 14.08.2013

УДК 336.22: 631

Івасько І. М., аспірантка
Державної установи
«Інститут економіки та прогнозування НАН України»

ПОДАТКОВЕ СТИМУЛЮВАННЯ РОЗВИТКУ ОРГАНІЧНОГО АГРАРНОГО ПІДПРИЄМНИЦТВА В УКРАЇНІ

АНОТАЦІЯ. В дослідженні проведено аналіз становлення вітчизняного органічного аграрного підприємництва, доведено необхідність використання податкових інструментів з метою стимулювання сільськогосподарських товаровиробників до застосування екологічних технологій виробництва та збереження екології ґрунтів, а також роз-

роблено практичні рекомендації щодо оподаткування органічного аграрного сектору.

КЛЮЧОВІ СЛОВА: оподаткування, аграрний сектор, органічне аграрне виробництво.

АННОТАЦИЯ. В исследовании проведен анализ становления отечественного органического аграрного предпринимательства, доказана необходимость использования налоговых инструментов в целях стимулирования сельскохозяйственных товаропроизводителей к применению экологических технологий производства и сохранения экологии почв, а также разработаны практические рекомендации по налогообложению органического аграрного сектора.

КЛЮЧЕВЫЕ СЛОВА: налогообложение, аграрный сектор, органическое аграрное производство.

SUMMARY. The study analyzed the development of domestic organic agricultural enterprise, the necessity to use tax instruments to encourage agricultural producers to the use of environmental technologies and conservation of soil ecology and practical recommendations on the taxation of organic agriculture.

KEY WORDS: taxation, agrarian sector, organic farming.

Постановка проблеми. Дедалі більшої актуальності набуває рух органічного сільського господарства в Україні. Причиною цього є світові тенденції у напрямку збереження агроєкосистем у час, коли передові технології вирощування сільськогосподарської продукції виснажують ґрунти, забруднюють води та несуть небезпеку здоров'ю населення. На відміну від традиційних методів вирощування сільськогосподарської продукції, де застосовують хімічні засоби захисту, синтетичні мінеральні добрива, стимулятори росту, гормони, антибіотики тощо, для вирощування органічної продукції застосовують принципи, правила та методи органічного виробництва для отримання натурального (екологічно чистого) продукту, а також в процесі якої зберігаються та відновлюються природні ресурси. Із європейського досвіду, показники урожайності сільськогосподарських культур, вирощених за органічними технологіями на 30-40 % нижчі, ніж ті, до яких застосовували традиційні методи виробництва, а затрат праці необхідно на 10-20 % більше [3].

З метою заохотити сільськогосподарських товаровиробників до переходу на органічне виробництво та запобігти збитковості органічних ферм в країнах-членах Європейського Союзу в рамках Спільної аграрної політики передбачено ряд заходів підтрим-

ки: дотаційні виплати на землю, яка призначена для органічного виробництва, в перехідний період та період ековиробництва.

В Україні Державною цільовою програмою розвитку села до 2015 року ставиться за мету формування агроекологічного іміджу України та довести обсяг частки органічної продукції у загальному обсязі валової продукції сільського господарства до 10 % [2]. Зважаючи на те, що вітчизняне сільське господарство є визначальною галуззю у забезпеченні населення харчовими продуктами, питання екологічної безпечності мають першочергове значення.

Розвиток руху органічного виробництва серед вітчизняних сільськогосподарських товаровиробників залежить від комплексної державної підтримки: прямої та непрямої. Під прямою підтримкою розуміють прямі виплати на кожен гектар землі, що відводиться для органічного виробництва. Проте значне місце у створенні сприятливого середовища для екобізнесу посідає податкова політика як частина непрямої державної політики. За допомогою податкових інструментів можна опосередковано сприяти поліпшенню агроекологічного іміджу України.

У Законі України «Про якість і безпеку харчових продуктів і продовольчої сировини» зазначено, що держава стимулює виробництво спеціальних та екологічно чистих харчових продуктів з використанням різних механізмів та податкового законодавства, зокрема [1]. Проте, на даний час у Податковому Кодексі України відсутнє відображення на виклики сучасних тенденцій аграрного сільськогосподарського товаровиробництва.

Проблема дослідження полягає у пошуку податкових інструментів, спрямованих на стимулювання розвитку органічного сільського господарства з метою збереження та відновлення природних ресурсів країни та створення конкурентних умов господарювання серед суб'єктів ринку.

Об'єктом дослідження є процес оподаткування сільськогосподарських товаровиробників в частині органічного виробництва.

Предметом дослідження є сукупність теоретико-методологічних засад і прикладних питань щодо взаємозв'язку розвитку та ефективності виробництва і функціонування системи оподаткування підприємств в аграрному секторі України.

Методи дослідження. Методологічною основою дослідження є діалектичні методи наукового пізнання, системний підхід до вивчення проблем необхідності податкового забезпечення розвитку екологічного підприємництва в аграрному секторі України.

Аналіз джерел. Значний науковий внесок у розвиток теорії та законотворення щодо аграрного сектору зробили відомі українські вчені В. Геєць, Л. Молдаван, Б. Пасхавер. Особливості системи оподаткування товаровиробників в аграрному секторі України досліджували такі вітчизняні вчені, як: М. Дем'яненко, Л. Тулуш, В. Проніна, Н. Сеперович, С. Юшко. Проте, за умов погіршення екологічного стану аграрного сектору України потребує подальшого дослідження формування податкового інструментарію, спрямованого на стимулювання вітчизняних товаровиробників до екологічної відповідальності.

Мета та завдання дослідження. Метою роботи є проведення аналізу та оцінки сектору органічного сільськогосподарського товаровиробництва європейських країн, а також розробка практичних рекомендацій щодо системних перетворень в податковій системі аграрного сектору України в частині екологічного оподаткування за умов посилення руху органічного виробництва.

Для досягнення поставленої мети необхідно вирішити такі завдання:

- концептуальна розробка підсистеми податків екологічного характеру, як доповнення до існуючої податкової системи сільськогосподарських товаровиробників у взаємозв'язку з ефективним товаровиробництвом в аграрному секторі України;

- створення та впровадження «екологічної» підсистеми податків за рахунок плати на землю, податку на прибуток, акцизів та ПДВ.

Виклад основного матеріалу. Офіційні статистичні огляди IFOAM підтверджують позитивну тенденцію розвитку екологічного аграрного підприємництва в Україні. Якщо на початок 2003 р. в Україні було зареєстровано 31 підприємство, що отримало статус «органічного», то в 2012 р. нараховувалось вже 164 сертифікованих органічних підприємств, а загальна площа сертифікованих органічних сільськогосподарських земель склала 278 800 га.

Таблиця 1

**ЗАГАЛЬНА ПЛОЩА ОРГАНІЧНИХ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ УГІДЬ
ТА КІЛЬКІСТЬ ОРГАНІЧНИХ ПІДПРИЄМСТВ В УКРАЇНІ, 2002—2012 рр. [7]**

		2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012
Площа, га	164449	239542	240000	241980	242034	249872	269984	270193	270226	270320	278800
Кількість підприємств	31	69	70	72	80	92	118	121	142	155	164

Україна посідає двадцять перше місце серед світових країн органічного руху та перше місце в східноєвропейському регіоні за площею екологічних земель. Частка сертифікованих органічних площ відносно загальної площі сільськогосподарських угідь України складає майже 0,7 %, спеціалізуючись переважно на виробництві зернових, зернобобових та олійних культур. Крім того, сертифіковано 300 тис.га дикоросів.

Дослідження Федерації органічного руху України свідчать, що сучасний внутрішній споживчий ринок органічних продуктів в Україні почав розвиватись з 2006—2007 рр., склавши у 2007 році — 500 тис. євро, у 2008 році — 600 тис. євро, у 2009 році — 1,2 млн євро, у 2010 році цей показник зріс вдвічі до 2,4 млн євро, у 2011 р. — до 5,1 млн. євро, а в 2012 році — до 7,9 млн євро. [5]

У порівнянні з провідними європейськими країнами вітчизняний органічний сектор знаходиться на початковій стадії розвитку. За даними 2010 року лідером за обсягом ринку органічної продукції була Німеччина з показником обороту в 6 млрд. євро, за нею Великобританія — 2 млрд. євро. За обсягом екологічних земель лідирує Іспанія (1,5 млн. га), далі — Італія (1,1 млн. га) і Німеччина (0,99 млн. га). Загальна кількість ферм, що сертифіковані, в межах ЄС налічує 280 тис. одиниць, які господарюють на 10 млн. га.[7]

У світовій практиці органічні ферми підтримуються прямими виплатами на кожен гектар екологічної землі. Зокрема, в країнах-членах ЄС фермери отримують значні субсидії за рахунок Спільної аграрної політики ЄС та з державного бюджету починаючи з перехідного періоду та дещо менші протягом всього часу ековиробництва. Наприклад, державна програма підтримки органічного виробництва в Німеччині передбачає в перші два роки переходу на органічні сільськогосподарські технології дотації в розмірі 200-300 євро/га, починаючи з третього року — 150 євро/га [4]. У Польщі для отримання такої підтримки фермер повинен розробити 5-річний план органічного виробництва та у випадку оренди сільськогосподарських угідь мати договір про оренду на термін не менше п'яти років. Державна підтримка у Польщі на гектар землі у перехідний період становить від 330 до 1550 польських злотих, на гектар сертифікованої землі коливається в межах 260-1300 польських злотих.

Крім фінансової підтримки, уряд надає політичну підтримку, дорадче забезпечення, науково-дослідну підтримку, впроваджує навчальні програми для фермерів, сприяє просуванню продукції на внутрішньому й зовнішньому ринках.

Податкова політика як складова державної підтримки має реагувати на світові тенденції екологічного сільськогосподарського виробництва та враховувати такі напрями: по-перше, забезпечення екологічної безпеки ґрунтів, по-друге, захист та стимулювання аграрного екобізнесу, по-третє, підвищення конкурентоспроможності органічної продукції та сировини на вітчизняному й міжнародному ринках.

Таким чином, виникає необхідність у створенні податкової підсистеми екологічного значення, яка б забезпечувала не фіскальну, а стимулювальну та регулювальну функції. Податкове стимулювання сільськогосподарських товаровиробників до переходу на органічне виробництва можна здійснювати через такі податки як: плата за землю, податок на прибуток, податок на додану вартість.

На нашу думку, головним інструментом податкового регулювання екологічної безпеки ґрунтів і, в результаті, сировини та готової продукції має бути земельний податок — плата за землю. У Податковому Кодексі відсутня диференціація підходів оподаткування аграрних підприємств за критерієм методу виробництва. Сільськогосподарські підприємства, визначені Кодексом, тривалий час користуються пільговим оподаткуванням, яке визначається фіксованим сільськогосподарським податком. Це податок, який справляється з одиниці земельної площі у відсотках до її нормативної грошової оцінки та сплата якого замінює сплату окремих податків і зборів. Вчені ототожнюють ФСП із майновим оподаткуванням, оскільки об'єктом оподаткування податком для сільськогосподарських товаровиробників є площа сільськогосподарських угідь (ріллі, сіножатей, пасовищ і багаторічних насаджень), що перебуває у власності сільськогосподарського товаровиробника або надана йому у користування, у тому числі, на умовах оренди.

Поряд з цим у податковій системі виділяють такий майновий податок як плата за землю. Цей податок сплачують фізичні особи та підприємства, які не мають статусу сільськогосподарського. За суттю плата за землю та ФСП тотожні і є об'єктом критики численних вітчизняних вчених. Зокрема, на думку автора, до недоліків ФСП слід віднести:

- 1) фіксований сільськогосподарський податок дублює плату за землю, який входить до його складу;
- 2) невиправданість однаковості механізмів визначення об'єкта оподаткування для підприємств, які спеціалізуються на тваринництві та для підприємств, які займаються рослинництвом;

3) порушує принцип рівності усіх платників, яке виражається підміною прибуткового оподаткування майновим, тобто ФСП;

4) спотворює ринок вільної конкуренції в аграрному секторі, породжуючи земельні латифундії;

5) відсутній зміст збереження екології та виробництва екологічно чистої продукції.

Тому виникає гостра потреба у системних перетвореннях щодо фіксованого сільськогосподарського податку та плати за землю. По-перше, необхідно виокремити податок на прибуток аграрних підприємств зі складу ФСП, про що йшлося у попередніх дослідженнях автора [1]. По-друге, усунути дублювання цих податків, тобто залишити тільки плату за землю. По-третє, диференціювати підходи до сільськогосподарських підприємств, які дотримуються традиційних технологій та тих, які спеціалізуються на органічному виробництві. Завданням земельного оподаткування має бути стримування вітчизняного сільськогосподарського товаровиробника від використання хімічних засобів захисту, синтетичних мінеральних добрив, стимуляторів росту, гормонів, антибіотиків тощо, виховання екологічної відповідальності у підприємця.

Запровадження спеціальних акцизів на хімічні, синтетичні та інші засоби, які використовуються у традиційній агрономії змусить аграріїв утриматись від їх використання.

Стимулювати вітчизняних сільськогосподарських товаровиробників до органічного виробництва необхідно також через податок на прибуток. Доцільно запровадити прогресивну ставку податку на прибуток таким чином, щоб вирівняти умови господарювання для малого та великого бізнесу. Підприємство, яке прийняло рішення вирощувати екологічно чисту продукцію, має пройти перехідний період протягом двох років до отримання сертифікату. Цей період характеризується низькою прибутковістю, адже підприємець бере на себе зобов'язання застосовувати екологічні методи вирощування, які є більш затратними від традиційних, проте отриману сировину та продукцію ще не може реалізовувати як органічну. Автор пропонується звільнити органічні аграрні підприємства від сплати податку на прибуток протягом перехідного періоду й далі застосовувати мінімальну ставку.

Важливим залишається питання підвищення конкурентоспроможності органічної продукції та сировини за допомогою податкового інструментарію. Основними факторами, які впливають на конкурентоспроможність є якість та ціна. Відомо, що органічна продукція на 30—40 % дорожча від традиційної, через що попит на неї формується за рахунок заможного населення. Відмінивши

податок на додану вартість на органічну продукцію, її вартість можна здешевити на 1/6 за рахунок цього підвищити попит на вітчизняному ринку.

Висновки. Таким чином, формується податкова підсистема, спрямована на покращення екологічної безпеки аграрного сектору України.

Україна повинна збільшувати земельні площі під органічне виробництво значно швидшими темпами та поглинути чималу частку всіх земель. Адже означена проблема охоплює не лише якість аграрної продукції, а й стан та якість основного засобу виробництва — землі.

Податкова політика України не може стояти осторонь актуальної проблеми екологічної безпеки вітчизняного аграрного сектору. Шляхом створення «екологічної» підсистеми податків за рахунок плати на землю, податку на прибутки, акцизів та ПДВ, можна досягти поставленого Президентом України завдання — підвищення агроекологічного іміджу України.

Література

1. Закон України «Про якість і безпеку харчових продуктів і продовольчої сировини» №771/97-вр від 25.06.1992 р. [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/771/97-%D0%B2%D1%80>
2. Державна цільова програма розвитку українського села на період до 2015 року від 19.07.2007 р. №1158 [Електронний ресурс]. — Режим доступу: www.minagro.gov.ua/page/?3800
3. Артиш В. І. Організаційно-економічні передумови формування ринку екологічно чистої продукції в Україні / В. І. Артиш // Економіка АПК. — 2009. — № 2. — С 117-120.
4. Стратегічний маркетинг органічних продуктів харчування: монографія / Т. О. Зайчук. — К. : КНЕУ, 2012. — 265, [7] с.
5. Федерація органічного руху України [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://www.organic.com.ua>.
6. Івасько І. М. Інноваційні трансформації аграрного сектора економіки: монографія / [О. В. Шубравська, Л. В. Молдаван, Б. Й. Пасхавер та ін.]; за ред. д-ра екон. наук О. В. Шубравської; НАН України, Ін-т екон. та прогнозів. — К., 2012. — 496 с. : табл., рис.
7. Willer, Helga and Kilcher, Lukas (Eds.) (2012). — The World of Organic Agriculture — Statistics and Emerging Trends 2012. [Electronic Resource] // — Mode of access: <http://www.organic-world.net/fileadmin/documents/yearbook/2012/fibl-ifoam-2012-summary.pdf>

Статтю подано до редакції 22.08.2013